
ÚVOD

Naši i zahraniční slavisté a balkanisté se shodují v tom, že Konstantin Jireček svým celostním historickým, geografickým, etnograficko-folkloristickým, jazykovědným a literárněhistorickým dílem patří k zakladatelům balkanistiky.

Od svých gymnazijních let se K. Jireček zaměřil na velmi široké studium slovanské historie a filologie. Byla to koncepce studia slavistiky, jak ji chápal a realizoval ve svém vědeckém díle již jeho děd P. J. Šafařík. Pustil se do studia pramenů k nejstarším dějinám jižních Slovanů, zejména Bulharů a Srbů. Ve svém vědeckém díle od samého počátku prozrazoval široké pojetí slavistiky a balkanistiky jako studium dějin, zeměpisu, národopisu, jazyka a písemnictví dané země, daného geografického teritoria bez časového vymezení, tj. od nejstarších dob do současnosti.

Jirečkovým balkanistickým dílem, zejména historickým, končí „amatérské“ a nekritické studium historických pramenů k dějinám jižních Slovanů. Žádný historik se před Jirečkem nepokusil podat a nepodal první vědecký výklad bulharských a srbských dějin od nejstarších dob do jeho současnosti v takovém pojetí, v takové úplnosti a s takovým přehledem o všech otázkách kulturně historických, literárněhistorických, národopisných, geografických a jazykových. Pro jeho práce z dějin Srbska, Bulharska, Bosny, Dalmácie, Hercegoviny a Albánie je příznačná šíře nastolených otázek, k jejichž řešení Jireček využil všech téměř všech tehdy dostupných pramenů — písemných, archeologických, demografických, jazykovědných, ústně slovesných i literárně historických aj.

Jirečkovo vědecké dílo vznikalo v období buržoazního pozitivismu. Proto mu nebyly cizí metody a ideové názory buržoazní historiografie z posledních desetiletí minulého a z počátku našeho století. Nemůžeme mu tedy zazlívat, že nemohl pochopit společensko-ekonomické formace a některé další zákonitosti historického vývoje. Neupřeme mu však preciznost a šfavatost výkladu a poutavého popisu historických událostí.

O Jirečkových pracích k srbským a bulharským dějinám i o jeho zásluhách pro rozvoj např. bulharského školství, archeologie, muzejnictví a dalších vědních oborů existuje několik hodnotících studií z pera našich, bulharských, srbských a některých dalších badatelů. Mám tu na mysli

především práce V. Zlatarského, J. Radoniče, P. Mijateva, V. Jagiče, J. Páty, J. Bidla a M. Murka, jejichž přesné znění najde čtenář ve výběrové bibliografii na konci knihy. Kromě toho existuje celá řada článků, které byly napsány k Jirečkovým životním jubileím, a pak nekrology v našem i zahraničním odborném a denním tisku. V našich, srbských, bulharských, německých, ruských, francouzských, maďarských a jiných odborných časopisech, v různých jubilejních sbornících i encyklopedických příručkách byly uveřejněny desítky článků i obsírnějších studií.

Přestože Jireček patří k našim předním vědeckým osobnostem druhé poloviny 19. a prvních desetiletí našeho století, nevznikla dosud u nás ani v zahraničí žádná monografie, která by rozebrala a zhodnotila jeho dílo. Dodnes zůstávají nedostatečně osvětleny četné otázky jeho díla i soukromého a rodinného života.

Bohužel neexistuje úplný a systematický soupis Jirečkovy pozůstalosti, která je uchována v Archivním ústavu BAV v Sofii. Doposud nemáme ani úplnou bibliografii Jirečkova díla. Soupis Jirečkových prací, který uvádím na konci knihy, pokouší se u nás poprvé ukázat na rozsah a mnohostrannost jeho díla.

V předkládané monografii jsem se pokusil ukázat na zdroje a podněty jeho slavistické a zejména balkanistické orientace, vysledovat jednotlivá období jeho vědeckého růstu a přínosu a rozebrat jeho hlavní práce o dějinách, historickém zeměpise, národopise, jazyce a literatuře balkánských národů. Šlo mi především o to, podat ucelenější pohled na Jirečkovu dílo a pokusit se o určitou syntézu dosavadního dílčího bádání.

Jsem si vědom, že Jirečkovu vědecké dílo, které bezesporu patří k trvalým hodnotám našeho kulturního dědictví, zaslouží si mnohem podrobnějšího a všestrannějšího výkladu, než jsem to mohl učinit v této monografii. Na žádost vydavatelství jsem však byl nucen zkrátit původní rozsah práce o celou čtvrtinu. Musel jsem rovněž zhustit poznámkový aparát a uvést literaturu předmětu pouze ve velmi úzkém výběru.

Práce, kterou předkládám jako splněný dílčí úkol státního plánu výzkumu, je první monografií tohoto druhu o Jirečkově životě a díle.